

УДК: 338(575.2)

DOI: 10.35254/bsu/2023.65.49

Кыдырбаева И.
К. Карасаев атындагы
Бишкек мамлекеттик университети

КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН КЛАСТЕРДИК МЕНЕДЖМЕНТИН КОЛДОНУДАГЫ АЙРЫМ КӨЙГӨЙЛӨР

Аннотация: Бул макалада кластер боюнча түшүнүк жана кластердик менеджментин колдонуудагы айрым көйгөйлөр баса белгиленген, ошондой эле Кыргыз Республикасынын Чүй облусундагы кластердик өнүгүүнүн калыптанышы көрсөтүлгөн. Кластерлер аймактарды өнүктүрүүнүн эффективдүү каражаты болуп саналат. Кластердин географиялык алкагы бир шаардан же аймактан, ал тургай коңшу өлкөлөрдөн да айырмаланышы мүмкүн. Бүгүнкү күндө, кластерди түшүнүү, туура экономикалык субъектерди туруктуу адистештирилген атаандаштыкка үйрөтүү, продукцияны өндүрүү жана иштетүү маселеси боюнча кластердик ыкманын негизинде иш алып баруулар Чүй облусунда жетишээрлик деңгээлде. Макалада кластердик мамилеге негизделген Чүй облусунун потенциалы талкууланган. Кластерди түзүүдө аймактар үчүн зарыл болгон мамлекеттик колдонуунун механизмдери жана негизги багыттары сунушталган. Ошондой эле Чүй облусунун өнөр-жай жана айыл-чарба тармактарынын кластердик потенциалы көрсөтүлгөн.

Түйүндүү сөздөр: Кластердик өнүктүрүү, кластердик башкаруу, инвестициялык, кадрдык, каржылык, саясий, «Регионалдык башкаруу», кластердик мониторинг, экспорт, инновация.

Кыдырбаева И.
БГУ им. К.Карасаева

НЕКОТОРЫЕ ПРОБЛЕМЫ ПРИМЕНЕНИЯ КЛАСТЕРНОГО МЕНЕДЖМЕНТА КЫРГЫЗСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

Аннотация: В данной статье выделены некоторые проблемы, связанные с понятием кластера и применением кластерного менеджмента, а также показано формирование кластерного развития в Чуйской области Кыргызской Республики. Кластеры являются эффективным средством развития территорий. Географический диапазон кластера может отличаться от города или региона или даже от соседних стран. На сегодняшний день в Чуйской области достаточно понимания кластера, обучения правильным экономическим субъектам устойчивой специализированной конкуренции, работы на основе кластерного подхода по вопросам производства и переработки продукции. В статье обсуждался потенциал Чуйской области на основе кластерного подхода. При формировании кластера были предложены механизмы и основные направления государственного использования, необходимые для регионов. Также показан кластерный потенциал промышленной и сельскохозяйственной отраслей Чуйской области

Ключевые слова: Кластерное развитие, кластерное управление, инвестиционное, кадровое, финансовое, политическое, «региональное управление», кластерный мониторинг, экспорт, инновация.

Kydyrbaeva I.
BSU named after K. Karasaev

SOME PROBLEMS OF CLUSTER MANAGEMENT APPLICATION IN THE KYRGYZ REPUBLIC

Abstract: This article highlights some problems related to the concept of cluster and the application of cluster management, and also shows the formation of cluster development in the Chui region of the Kyrgyz Republic. Clusters are an effective means of developing territories. The geographical range of a cluster may differ from a city or region, or even from neighboring countries. To date, in the Chui region, it is enough to understand the cluster, to teach the right economic entities of sustainable specialized competition, to work on the basis of a cluster approach on the production and processing of products. The article discussed the potential of the Chui region based on the cluster approach. During the formation of the cluster, the mechanisms and main directions of state use necessary for the regions were proposed. The cluster potential of the industrial and agricultural sectors of the Chui region is also shown.

Keywords: Cluster development, cluster management, investment, personnel, financial, political, «regional management», cluster monitoring, export, innovation.

Кластерлөө концепциясынын калыптанышына жана өнүгүшүнө М.Портер олуттуу салым кошкон. Анын теориясына ылайык, өлкөнүн атаандаштыкка жөндөмдүүлүгүн өзүнчө эмес, анын фирма кластерлеринин призмасы аркылуу кароо керек - белгилүү бир чөйрөдө иштеген жана бири-бирин толуктап турган географиялык жактан жанаша жайгашкан өз ара байланышкан компаниялардын жана уюмдардын тобу. М. Портер өнөр жай же бизнес кластерлеринин идеясын аналитикалык түшүнүк катары гана эмес, экономикалык саясаттын куралы катары да сунуш кылат. Заманбап шарттарда кластерлер түшүнүгү барган сайын «билим экономикасы», «маалымат экономикасы», «жаңы экономика» менен байланышкан [1].

Учурда кластерлерди түзүү төмөнкү маселелерди чечүүгө багытталган:

- жалпы мамлекеттик өнөр жай саясатынын негизи катары өлкөнүн, региондун, тармактын атаандаштыкка жөндөмдүүлүгүн жогорулатуу;
- инновациялык активдүүлүктү жогорулатуу;
- ири, чакан бизнестин, илимдин, өндүрүштүн, экономиканын каржы секторунун өз ара аракеттенүүсүн жакшыртуу.

Бул жагынан алып караганда, илимий адабияттарда новатордук кластерлерди түзүү көз карандысыз көрүнүш катары бөлүнөт. Мисалы, Мигранян А. А. инновациялык кластерге төмөнкүдөй аныктама берет: «инновациялык кластер атаандаштыкка жөндөмдүүлүктүн жогорку деңгээлине жетишүүнүн эң натыйжалуу формасы болуп эсептелет [2].

Таблица 1. Калктын адам башына эсептегенде продуктуларды керектөө

№	Көрсөткүчтөрдүн аталышы	2018	2019	2020	2021	2022	Өнүгүү
							темпи
							%
1.	Нан жана нан азыктары	10,1	10,1	10,2	10,2	10,2	100
2.	Картошка	3,4	3,4	3,4	3,5	3,5	102
3.	Жашылча бакча өсүмдүктөрү	6,7	6,7	6,9	6,8	6,8	101
4.	Мөмө жана жемиш	2,6	2,6	2,9	2,5	2,5	96
5.	Эт жана эт азыктары	1,9	1,9	1,9	1,8	1,8	94
6.	Сүт жана сүт азыктары	7,4	7,4	7,0	7,0	7,0	94
7.	Өсүмдүк майы жана башка майлар	0,9	0,9	0,9	0,9	0,9	100
8.	Жумуртка (даана)	6,6	6,6	6,8	7,1	7,1	107
9.	Балык жана балык азыктары	10,7	10,7	8,6	7,6	7,2	67

Автор түзгөн:

Жогорудагы таблицада көрсөтүлгөндөй Чүй областынын кластердик потенциалын карап көрсөк: 2018 жылдан 2022 жылдарга чейинки убакыттын ичинде баарыбызга белгилүү болгондой пандемия учурунда экономика тармагында бир топ кыйынчылыктар жаралган, бирок ошого карабастан Чүй областынын айыл-чарба продуктуларын кластердик жол менен өндүрүү жолу иштетилип жаткан ишканалар ишке киргизилген, алар Аламедин районунда, Ыссык-Ата районунда жана Сокулук районунда[3].

Негизинен алып караганда азыркы учурда Кыргыз Республикасынын Чүй областында региондук инновациялык кластерлер өз негизинде жаңы технологияларды, билимдерди, продукцияларды жайылтуунун туруктуу системасына, биргелешкен илимий базага таянган технологиялык тармакка ээ болушу мүмкүн.

Бул макалада кластерди түзүү инновациялык чыгымдарды азайтуу үчүн, ички адистештирүү жана стандартташтырууну жүзөгө ашыруу мүмкүнчүлүгү аркылуу кошумча атаандаштык артыкчылыктарын көрсөтүп турат [4].

Кластердик башкаруунун милдеттери болуп төмөнкүлөр саналат:

- аймактагы калктын жашоо-турмушунун өзгөчө шарттарынын жогорку деңгээлин жана

сапатын кеңири көбөйтүүнү камсыз кылуу;

- аймактагы экономикалык жана социалдык региондук өнүгүүнү талдоо, болжолдоо жана программалоо;

- финансы агымдарын оптималдаштырууну, региондогу экономикалык базаны чыңдоо шарттарын жана механизмдерин түзүү;

- инвестициялык жана илимий-техникалык саясатты түзүү жана ишке ашыруу;

- региондо инфраструктураны түзүү жана өнүктүрүү

Кластердик өнүгүүнү башкаруунун негизги принциптерине төмөнкүлөр кирет:

- башкаруу функцияларын жогорудан ылдыйга өткөрүп берүү ;

- региондогу башкаруу жана финансылык ресурстардын функцияларын бөлүштүрүп кароо менен ишке ашырылышы;

- мобилдүүлүк жана адаптация өндүрүштүк кластердин функционалдык жана уюштуруу структурасынын туруктуу трансформациясын камтыйт [5].

КОРУТУНДУ

Негизинен кластердин ичиндеги мамилелерди чыңдоо, региондун башка кластерлери менен өз ара аракеттенүүнү түзүү, структураларды бириктирүү же бөлүп алуу жолу менен кластердин ичинде жаңы субъекттердин пайда болушу менен аныкталат. Мындан тышкары, ал бир нече кластерлерге бөлүнүп же башка иш-аракеттердин айланасында топтолуп, жаңысына айланышы мүмкүн.

Бүгүнкү күндө базар экономикасынын өнүгүү деңгээлине, мамлекет тарабынан кластердик саясаттын колдоого алынышына, чарбалык иштин инфраструктурасынын өнүгүшүнө жараша кластер кластердин моделин түзгөн ар кандай түзүмдүк элементтер менен көрсөтүлүшү мүмкүн.

Адабияттар

1. Бахтиянь Э.А. – Кластеры в современной экономике: сущность, характерные черты и генерируемые эффекты //Теоретическая и прикладная экономика. -2019.-№1-С.64
2. Аймагамбетова А.Д., Оспанова Г.А., Талапбаева Г.Е., Ерняязова Ж.Н. Механизм кластерного менеджмента // Международный журнал экспериментального образования. – 2015. – № 2-3. – С. 417-418;
3. Механизм кластерного менеджмента [http //elibrary/ru](http://elibrary.ru)
4. Принципы и методы построения системы управления трудовыми ресурсами на железнодорожно... <http://cyberleninka.ru>
5. Кыдырбаева И.А. “Кластерди түзүүнүн потенциалын талдоо ” [Текст] / Бишкек Вестник БГУ 2022 . № 1 (59) Стр. 3-5.